

Dr hab. Sylwia Kaczmarek prof. UŁ
Uniwersytet Łódzki

Łódź, 04 stycznia 2024r.

RECENZJA

dorobku naukowego, dydaktycznego oraz organizacyjnego

dr MAI GRABKOWSKIEJ

w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego

**w dyscyplinie: Geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka
przestrzenna**

przygotowana na wniosek Rady Doskonałości Naukowej

**i na podstawie uchwały Rady Dyscypliny Geografia Społeczno-
Ekonomiczna i Gospodarka Przestrzenna Uniwersytetu Gdańskiego
powołującej Komisję Habilitacyjną**

A. Podstawa formalno-prawna recenzji

Recenzja została sporządzona na podstawie datowanego 30 października 2023r., pisma Przewodniczącego Rady Dyscypliny Geografia Społeczno-Ekonomiczna i Gospodarka Przestrzenna Uniwersytetu Gdańskiego zawierającego informację o powołaniu mnie na recenzentkę w postępowaniu habilitacyjnym dr Mai Grabkowskiej, wszczętym decyzją Rady Doskonałości Naukowej. W dniu 13 listopada 2023 roku otrzymałam w formie elektronicznej dokumentację obejmującą:

- 1) kopię dyplomu stwierdzającego posiadanie stopnia naukowego doktora nauk o Ziemi w zakresie geografii;
- 2) wniosek Habilitantki;
- 3) dane osobowe;
- 4) autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych, dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzatorskich w języku polskim;
- 5) wykaz osiągnięć naukowych;
- 6) kopię monografii naukowej wydanej w języku angielskim pt. "*Post-socialist cities and the Urban Common Good Transformations in Central and Eastern Europe*", Abingdon Routledge 2023, przedłożoną do oceny jako osiągnięcie naukowe.

- 7) kopie ośmiu, wybranych przez dr Maję Grabkowską publikacji, które ukazały się w okresie 2011-2023 w języku polskim (2) i w języku angielskim (6), cztery z nich są samodzielnymi pracami, pozostałe współautorskimi;
- 8) kopie dokumentów potwierdzających udział w realizacji projektów badawczych, stażach zagranicznych oraz nagrody i wyróżnienia.

Stwierdzam kompletność otrzymanej dokumentacji zgodnie z kryteriami oceny merytorycznej osiągnięcia naukowego oraz dorobku dydaktyczno-organizacyjnego dr Mai Grabkowskiej sformułowanymi w art.219 ust.1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz.U. z dnia 20 lipca 2018r., poz.1688 z późniejszymi zmianami).

B. Ogólna charakterystyka habilitantki

Dr Maja Grabkowska studia wyższe odbywała na Uniwersytecie Gdańskim, gdzie uzyskała w roku 2004 dyplom magistra ekonomii (specjalność integracja europejska realizowana jako 5-letnie studia jednolite) na Wydziale Ekonomicznym, na podstawie pracy dyplomowej p.t. *"Unijne programy pomocy strukturalnej a rozwój ośrodków miejskich integrującej się Europy (na przykładzie procesów rewitalizacji dzielnic poprzemysłowych w europejskich miastach portowych)"*, której promotorką była dr hab. Krystyna Gawlikowska-Hueckel, a recenzentką prof. Anna Zielińska-Głębocka.

W kolejnym roku (2005) uzyskała dyplom magistra geografii (po ukończeniu 5-letnich studiów jednolitych) na Wydziale Biologii, Oceanografii i Geografii wspomnianego wyżej Uniwersytetu, przedkładając pracę dyplomową p.t. *"Działalność artystyczna i funkcja kulturalna jako czynniki wspomagające rozwój miasta postindustrialnego. Rewitalizacja obszarów postoczniowych w Gdańsku"*, której promotorką była dr hab. Iwona Sagan, a recenzentem dr Mariusz Czepczyński.

Uchwałą Rady Instytutu Geografii Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 16 grudnia 2010r. pani Maja Grabkowska uzyskała stopień doktora nauk o ziemi w zakresie geografii na podstawie przedstawionej rozprawy zatytułowanej: *"Socio-demographic changes in inner city Gdańsk in the context of bottom-up revitalisation"*. Promotorką w przewodzie doktorskim była prof. UG dr hab. Iwona Sagan, recenzje przygotowali prof. dr hab. Daniela Szymańska oraz prof. PG dr hab. inż. Andrzej Baranowski.

W roku 2009 dr Maja Grabkowska została zatrudniona w Uniwersytecie Gdańskim na stanowisku asystenta, a po uzyskaniu stopnia doktora, od 2011 r. na stanowisku adiunkta w Zakładzie Geografii Społeczno-Ekonomicznej (wcześniej Katedra Geografii Społeczno-Ekonomicznej), gdzie pracuje obecnie.

C. Ocena osiągnięcia naukowego

Pani dr Maja Grabkowska wskazała jako stanowiące podstawę wniosku osiągnięcie naukowe monografię swojego autorstwa, która została opublikowana w języku angielskim, w roku 2023, pod tytułem: "***Post-socialist Cities and the Urban Common Good Transformations in Central and Eastern Europe***", w wydawnictwie Routledge. Książka liczy 204 strony, składa się z wprowadzenia oraz dwóch wyodrębnionych merytorycznie i formalnie części. Pierwsza z nich zatytułowana "*Urban common good before and after 1989 in theory and practice*", podzielona jest na dwa rozdziały omawiające kolejno pojęcie dobra wspólnego w mieście w różnych kontekstach (rozdział 1) oraz przekształcenia, jakim ulegały koncepcje dobra wspólnego w mieście formułowane i interpretowane w różnych okresach. Część druga nosi tytuł "*Commoning the post-socialist city: the evidence from Poland*", zawiera trzy rozdziały. Pierwszy, opatrzonym numerem 3 poświęcony jest charakterystyce ewolucji dyskursu publicznego dotyczącego dobra wspólnego w mieście pomiędzy rokiem 1989 i 2019, z podziałem na aspekt prawny, publikacje akademickie oraz publikacje w wybranych gazetach i tygodnikach w Polsce. Kolejny rozdział w tej części numerowany jako 4, jest studium przypadku trzech miast w Polsce: Gdańska, Krakowa i Łodzi, gdzie autorka prowadziła badania empiryczne polegające na zebraniu, analizie i prezentacji opinii różnych grup interesariuszy, kształtujących organizację współczesnej przestrzeni miejskiej. Ostatni 5 rozdział zawiera konkluzje odnoszące się zarówno do analiz przedstawionych w pierwszej, teoretycznej części pracy jak również wywiedzione ze studium przypadku. Publikacja lokuje się w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej, w nurcie badawczym społecznej geografii miast.

Badania dotyczące kwestii dobra wspólnego w mieście, jako pojęcia i zjawiska, mają na świecie bogate piśmiennictwo publikowane w ramach studiów miejskich z różnych dyscyplin (urbanistyka, socjologia, geografia miast, planowanie przestrzenne itp.), są przedmiotem dyskusji (zwłaszcza w renomowanych czasopismach naukowych) dotyczącej terminologii, metod analizy tego zjawiska, okoliczności jego występowania oraz wywoływanych skutków. Ze względu na swoją specyfikę i kontekstowość społeczną, kulturową i historyczną kwestia analizy dobra wspólnego w mieście jest wciąż wyzwaniem konceptualnym i metodologicznym. W Polsce w domenie studiów miejskich jest to zagadnienie nowe, rozpatrywane jak do tej pory przez nielicznych badaczy. Dr Maja Grabkowska wybrała zatem zagadnienie aktualne, interesujące poznawczo, kontrowersyjne w aspekcie metodologii, mające również odniesienie aplikacyjne, tym samym naukowo istotne.

Jako główny cel pracy Autorka zapisała (str. 3 Wprowadzenia): "(...) *the main purpose of this book is to investigate how the notion of urban common good transformed during the systemic transition from the state socialism to a globalised market-based economy in CEE at the turn*

of the 21st century", co w tłumaczeniu na język polski brzmi następująco: "głównym celem tej książki jest zbadanie, jak pojęcie miejskiego dobra wspólnego zmieniło się w trakcie systemowego przejścia od państwa socjalistycznego do zglobalizowanej gospodarki rynkowej w Europie Środkowo-Wschodniej na przełomie XX i XXI wieku".

Dr Maja Grabkowska konsekwentnie realizuje wyznaczony cel. W rozdziale pierwszym na podstawie obszernych, wielodyscyplinarnych studiów literaturowych przeprowadza poprawną merytorycznie i interesującą poznawczo analizę rozumienia pojęcia dobra wspólnego w mieście, w różnych relacjach zachodzących pomiędzy jego elementami społecznymi (aktorzy miejscy lub interesariusze) i materialnymi (różne formy współużytkowanych terenów miejskich) oraz sposobem zarządzania organizacją przestrzeni. Przeprowadzone studia pozwoliły na zaproponowanie trzech odmian uniwersalnego modelu miejskiego dobra wspólnego. Jest on adekwatny do kontekstu zarówno miast europejskich, które nie przechodziły okresu gospodarki centralnie planowanej jak i tych, które etap socjalistyczny mają w swojej historii. Habilitantka w rozdziale drugim podkreśla, że w miastach Europy Środkowo-Wschodniej, które mają w swojej historii etap socjalizmu po jego zakończeniu powraca bądź też pojawia się na nowo podejście do miasta jako towaru, a dopiero potem jako współdzielonej przestrzeni. Tę część pracy uważam za szczególnie wartościową i nowatorską. Dr Grabkowska poczyniła bowiem udaną próbę uporządkowania różnych orientacji w analizowanych relacjach między wyodrębnionymi elementami (wskazanymi wcześniej) w miastach Europy Środkowo-Wschodniej, co następnie pozwoliło na wskazanie trzech faz odmiennych znaczeniowo: lata 1945-1989 dominacja paradygmatu miasta jako infrastruktury komunalnej, po roku 1989 zastąpienie go paradygmatem miasta jako towaru, oraz obserwowanego obecnie nowego paradygmatu miasta jako dobra wspólnego czy współdzielonego.

Pierwsza część recenzowanej książki, z założenia teoretyczna, pomija w obszernym i szczegółowo omówionym przeglądzie literatury z różnych dyscyplin zajmujących się studiami miejskimi zagadnienie geografii moralności w mieście (m.in. prace Davida M. Smith'a). Interesującym byłby komentarz Autorki do kwestii wiodących w tym obszarze studiów miejskich a mianowicie: kto ma dostęp i na jakich zasadach do wspólnej przestrzeni (wspólnego dobra), kto o tym decyduje? Czy dobro wspólne w mieście jako kategoria przestrzenna jest jednoznacznie identyfikowane? Jakie wartości brane są pod uwagę w sytuacji, kiedy klasyfikujemy obszary jako dobro wspólne (sprawiedliwość, wolność, solidarność, równość?) W jakich uwarunkowaniach dobro wspólne jednych grup użytkowników eliminuje innych? Tym samym pojawia się kolejne frapujące pytanie: czy skonstruowane modele miejskiego dobra wspólnego są inkluzyjne?

Druga część książki omawia w szerokim ujęciu zagadnienie ewolucji podejścia do miejskiego dobra wspólnego w Polsce. Jest to bardzo ciekawy i wartościowy fragment dociekań Habilitantki, która wybierając podejście metodologiczne jakościowe przeprowadziła analizę dwóch grup danych empirycznych. Na podstawie wykonanej kwerendy scharakteryzowała dyskurs prawny, medialny (prasa) oraz akademicki (rozdział 3), a następnie posługując się częściowo ustrukturyzowanymi indywidualnymi wywiadami jako narzędziem badawczym rozpoznała postawy i opinie różnych grup interesariuszy w wybranych studiach przypadku trzech polskich miast: Gdańska, Krakowa i Łodzi (rozdział 4). Kryteria wyboru miast do wielokrotnego studium przypadku są klarowne, choć wątpliwości budzi konstatacja dotycząca Łodzi zapisana na stronie 149 i 150 w ostatnim akapicie. Autorka stwierdza, że Kraków i Gdańsk mają genezę średniowieczną, która określa ich ścieżkę rozwoju, zupełnie odmiennie niż Łódź, której rozkwit nastąpił później. Niestety mamy tu do czynienia z błędem merytorycznym. Łódź podobnie jak Kraków i Gdańsk ma również genezę średniowieczną, otrzymała bowiem prawa miejskie w 1423 roku. Różne ścieżki historii rozwoju trzech analizowanych miast warunkowała zatem nie ich geneza lecz położenie geograficzne, wielkość (liczba ludności), wyposażenie instytucjonalne, pełnione funkcje, ranga administracyjna, polityczna i znaczenie w sieci osadniczej. Wspólna geneza trzech miast i zupełnie odmienne trajektorie ich dziejów pokazują, jak bardzo złożone są uwarunkowania decydujące o dziejach każdego miasta, a co za tym idzie jego strukturze przestrzennej, funkcjonalnej i społecznej doświadczanej współcześnie. Tu pojawia się kolejna kwestia, którą Autorka pomija: czy możemy traktować miejskie dobro wspólne jako kategorię wewnętrzną, czyli właściwą tylko dla mieszkańców i lokalnych użytkowników? W przypadku Krakowa zwłaszcza mamy przecież do czynienia z unikatowym zespołem zabytków, wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO, czy obiekty te są więc dobrem wspólnym krakowian czy nas wszystkich w Polsce, a może w Europie? Czy nie ma tu kolizji w relacjach dostępności i korzystania z tej przestrzeni? Proponuję zatem uwzględnić w kolejnych badaniach nad miejskim dobrem wspólnym (sygnalizowanych przez dr Grabkowską w autoreferacie) zagadnienie relacji występujących pomiędzy sposobem organizacji przestrzeni (układ urbanistyczny, zabudowa, funkcja, wyposażenie, formy własności) a jej postrzeganiem oraz traktowaniem przez użytkowników.

Pracę zamyka rozdział 5, w którym dr Maja Grabkowska formułuje interesujące wnioski, wynikające bezpośrednio z przeprowadzonych analiz. Autorka wskazuje istnienie podobieństwa w rozumieniu dobra wspólnego w mieście mimo oczywistych rozbieżności występujących pomiędzy badanymi interesariuszami. Niewątpliwie doświadczenie socjalizmu w miastach polskich oddziałuje na sposób rozumienia i postawy interesariuszy wobec kategorii dobra wspólnego, a dyskurs publiczny sukcesywnie się rozwijający sprzyja integracji i inkluzyjności przy decydowaniu o mieście.

Przeprowadzona ocena książki stanowiącej osiągnięcie naukowe pozwala wskazać następujące jej zalety:

- zagadnienia poruszane w pracy są istotnym elementem geografii społecznej miast jako subdyscypliny geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej, jej konstrukcja jest logiczna, kolejność rozdziałów i ich treść pozwala prześledzić tok myślenia Autorki.
- zaprezentowana koncepcja dobra wspólnego w miastach, które przechodziły etap socjalizmu w Europie Środkowej i Wschodniej jest zagadnieniem oryginalnym, nowatorskim w polskiej geografii społecznej miast, interesującym poznawczo, kontrowersyjnym w aspekcie metodologii, mającym również odniesienie aplikacyjne, tym samym naukowo istotnym
- Autorka zrealizowała cel badawczy, opracowała oryginalny model miejskiego dobra wspólnego, tym samym wzbogaciła znacząco dorobek teoretyczny tej problematyki. Formułowane poglądy oparte są na rzetelnych podstawach warsztatu naukowego, stymulują dyskusję co stanowi podstawę rozwoju nauki
- praca została opublikowana w języku angielskim w liczącym się wydawnictwie, z tej racji jej treść trafia bezpośrednio do światowego obiegu naukowego

Jak każda publikacja również książka dr Mai Grabkowskiej ma pewne niedoskonałości i nieścisłości, które zostały wspomniane wcześniej. Wątpliwości budzi przede wszystkim relacja między treścią książki i jej tytułem. Czytając tytuł spodziewamy bowiem szerokiego odniesienia do różnych miast Europy Centralnej i Wschodniej, gdy tymczasem praca dotyczy przede wszystkim miast polskich, zwłaszcza w części empirycznej autorskich studiów wykonywanych *in situ*.

W konkluzji stwierdzam, że **przedstawione osiągnięcie naukowe oceniam pozytywnie**, spełnia ono kryteria merytoryczne przewidziane w obowiązujących przepisach prawa.

D. Ocena pozostałego dorobku naukowo-badawczego

Zainteresowania naukowe dr Mai Grabkowskiej koncentrują się w domenie geografii społecznej miast i obejmują chronologicznie problematykę rewitalizacji oddolnej terenów miejskich, procesu gentryfikacji w miastach po okresie socjalizmu, kwestii miejskiego dobra wspólnego w Europie Środkowo-Wschodniej oraz zagadnień wzmacniania roli mieszkańców miast jako wiodących interesariuszy procesu organizacji przestrzeni z wykorzystaniem narzędzi partycypacji i deliberacji. Habilitantka prowadzi swoje badania podczas udziału w projektach badawczych finansowanych ze źródeł krajowych oraz międzynarodowych. Łącznie uczestniczyła w 5 projektach (dwa z nich są w trakcie realizacji).

Samodzielnie zrealizowała w latach 2015-2022 grant NCN w formule konkursu Sonata, od 2023 r. kieruje grantem finansowanym przez Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego oraz jest odpowiedzialna za komponent Case Studies, Work Package 3, w programie międzynarodowego konsorcjum EUARENAS (grant w programie ramowym UE Horyzont 2020, rozpoczęty w 2021r.). Ponadto w latach 2012-2015 uczestniczyła jako wykonawca w realizacji grantu NCN OPUS2, a w okresie 2006-2009 (przed uzyskaniem stopnia doktora) w międzynarodowym projekcie conDENSE finansowanym przez Fundację Volkswagena. Aktywność naukowa i uczestnictwo w projektach badawczych znajduje swoje bezpośrednie odzwierciedlenie w interesującym dorobku publikacyjnym, który łącznie liczy 32 pozycje, z czego 28 ukazało się po uzyskaniu stopnia doktora. Na tę grupę składają się: 2 monografie wydane w języku angielskim, 2 rozdziały samodzielne (w języku angielskim) zamieszczone w monografiach, 11 rozdziałów współautorskich opublikowanych po angielsku (8 pozycji) i po polsku (3 pozycje) w monografiach przygotowanych w zespołach polskich i międzynarodowych, 13 artykułów wydanych w znaczących czasopismach międzynarodowych (m.in. Cities, International Journal of Commons). Wśród artykułów opublikowanych w czasopismach polskich i zagranicznych 8 jest współautorskich. Prace te funkcjonują w obiegu naukowym. Dr Maja Grabkowska ma 104 cytowania w Web of Science (IH 6), 116 w Scopus (IH6) i 280 w Google Scholar (IH10). Ponadto po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczyła w 11 konferencjach krajowych i zagranicznych prezentując na każdej z nich wystąpienie (samodzielne bądź współautorskie). Habilitantka jest bądź była członkinią następujących międzynarodowych organizacji naukowych: Cities After Transition Network (od 2014), International Association for the Study of Commons(2016-2017), Research Committee 21 on Sociology of Urban and Regional Development(2013-2017, ponownie od 2021). Odbywała również krótkoterminowe naukowe staże zagraniczne w Wielkiej Brytanii i Niemczech. W latach 2013-2023 przygotowywała recenzje wydawnicze dla następujących czasopism zagranicznych: Cities, Czech Sociological Review, Environment and Planning A, oraz krajowych: Prace Geograficzne, Bulletin of Geography Socio-Economic Series.

Dorobek naukowy Habilitantki oceniam pozytywnie, spełnia wymogi stawiane w postępowaniu habilitacyjnym. Jest spójny, oryginalny, interesujący, wartościowy poznawczo i nowatorski, potwierdza konsekwentnie realizowane kolejne zamierzenia badawcze z zakresu geografii społecznej miast. Warto podkreślić również rozległą współpracę pani dr Mai Grabkowskiej w międzynarodowych i krajowych zespołach badawczych, co jest istotą współczesnej nauki.

E. Omówienie działalności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej

Dr Maja Grabkowska jako nauczyciel akademicki pracuje na Uniwersytecie Gdańskim, prowadząc zajęcia (wykłady, ćwiczenia) na kierunku studiów geografia oraz gospodarka przestrzenna z następujących przedmiotów: *Demografia, Geografia ekonomiczna, Metody badań społecznych, Planowanie rozwoju miast, Polityka regionalna, procesy rewitalizacyjne, Społeczno-kulturowe uwarunkowania gospodarki przestrzennej Teorie i koncepcje w geografii społeczno-ekonomicznej*. Powierzone są Jej również specjalistyczne zajęcia dydaktyczne na innych wydziałach macierzystej uczelni oraz w innych ośrodkach akademickich w kraju. Charakterystyka prowadzonych zajęć ze studentami zamieszczona przez Habilitantkę w Autoreferacie wskazuje, że jest bardzo zaangażowana w tę formę działalności akademickiej, a praca dydaktyczna sprawia Jej przyjemność i daje satysfakcję.

Kolejnym obszarem aktywności jest praca organizacyjna w Zakładzie Geografii Społeczno-Ekonomicznej UG, gdzie była przez wiele lat współorganizatorką seminarium naukowego REOURSE, uczestniczyła w przygotowaniu i realizacji konferencji naukowych, a także współtworzyła nową stronę internetową zakładu.

Dr Maja Grabkowska spełnia także swoją pasję naukową uczestnicząc aktywnie w wydarzeniach popularyzujących wiedzę i badania naukowe m.in. prezentuje wystąpienia na spotkaniach przygotowanych przez organizacje pozarządowe, uczestniczy w Bałtyckim Festiwalu Nauki czy też w dniach otwartych na macierzystej uczelni. Habilitantka udzielała się również w różnych gronach eksperckich zapraszana w okresie 2013-2017 przez następujące instytucje: Urząd Miasta Gdańska, Instytut Metropolitalny, kancelaria Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego i Stowarzyszenie Architektów Polskich, Zakład Ekologii Instytutu Oceanologii Polskiej Akademii Nauk.

Przedstawiony zakres aktywności dr Mai Grabkowskiej w zakresie dydaktyki, prac organizacyjnych i działalności popularyzatorskiej jest rozległy, zróżnicowany, należy ocenić go pozytywnie.

F. Konkluzja

Przedstawiony przez dr Maję Grabkowską dorobek naukowy: osiągnięcie naukowe - monografia wydana w języku angielskim pt. "*Post-socialist cities and the Urban Common Good Transformations in Central and Eastern Europe*", (Abingdon Routledge 2023) oraz pozostałe publikacje pozwalają na sformułowanie wniosku końcowego przeprowadzonej oceny. Habilitantka ma wartościowy, oryginalny dorobek naukowy z zakresu geografii społecznej miast, który odpowiada kryteriom znaczącego wkładu w rozwój dyscypliny geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna w dziedzinie nauk społecznych. Dr Maja Grabkowska konsekwentnie rozwija swój warsztat badawczy, wykazuje kreatywność i pasję poznawczą, podejmuje zagadnienia naukowo istotne, które mają również walor aplikacyjny. Należy także podkreślić wartość prowadzonej przez Habilitantkę działalności dydaktycznej, organizacyjnej oraz popularyzatorskiej.

Podsumowując stwierdzam, że dorobek dr Mai Grabkowskiej w trzech obszarach aktywności akademickiej: naukowym, dydaktycznym oraz organizacyjnym i popularyzatorskim oceniam pozytywnie. W mojej opinii spełnione zostały kryteria przewidziane obowiązującym prawem sformułowane w art.219 ust.1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz.U. z dnia 20 lipca 2018r., poz.1688 z późniejszymi zmianami) dotyczące nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna.

Sybilka Kaczmarska